

חיבטים לשוניים בפרשת שלח עח

דקדוקי קריאה בפרשה בהפטרה ובראשון של קרח

יג ג	רָאִשִׁי: הרי"ש קמוצה
יג ח	לְמַטֵּה אֶפְרַיִם: בשונה מיתר השבטים, מוטעם במרכא-טפחא; אֶפְרַיִם: הרי"ש בקמץ.
יג יד	בֶּן-וַפְסִי: הוא"ו בקמץ קטן
יג יח	הַמַּעֲט: ללא געיא בה"א והמ"ם בשווא נח ¹ .
יג יט	הַבְּמַחְנִים: הבלי"ת דגושה
יג כ	הַיֵּשׁ-בָּה: הי"ד בצירי לא בסגול
יג כב	אֲחִימֶן: מ"ם בפתח
יג לב	תָּרֹו: במלרע
יד ב	לֹו-מִתְּנוּ: הת"ו בשווא נח למרות שקודם לה תנועה גדולה ²
יד ג	וְלִמָּה: במלרע
יד ט	אֶל-תִּירְאוּ: הרי"ש בשווא נע
יד יג	כִּי-הָעֲלִיתָ: הלמ"ד בחירק, ולא בצירי
יד יד	נִרְאָה: אל"ף בקמץ. וַעֲנֵנֶךָ: העמדה קלה בוא"ו, למנוע הבלעת העי"ן החטופה, והנו"ן השנייה בשווא נע
יד יח	בפסוק זה מרכיבים משותפים עם שמות לד ז ולכן יש לשים לב להבדלים במילים ובטעמים ³
יד כא	וַיִּמָּלֵא: הוא"ו בשווא נע
יד כז	מַלְיָנִים: הלמ"ד בדגש חזק לשון תלונה ולא לשון לינה
יד כח	כֹּן אַעֲשֶׂה לָכֶם: טעם טפחא בתיבת כֹּן
יד לח	חֵיו: במלרע
יד מ	וְעֲלִינוּ אֶל-הַמִּקְוֹם: שתי תיבות רצופות מוטעמות בתביר
יד מד	וַיַּעֲפֹלֹו: העי"ן בשווא נח והפ"א דגושה
טו יא	יַעֲשֶׂה: העמדה קלה ביר"ד שלא יישמע כפתח
טו יג	יַעֲשֶׂה-כָכָה: העמדה קלה ביר"ד, דגש חזק בכ"ף הראשונה מדין דחיק
טו יד	בְּתוֹכְכֶם: כ"ף ראשונה בשווא נע ולא בחטף. לְדַרְתֵּיכֶם: הטעמה משנית ברי"ש ולא בדל"ת כפי שנוהגים בטעות כמה בעלי קריאה
טו יט	בְּאֶחָדְכֶם: העמדה קלה בבלי"ת, למנוע הבלעת האל"ף החטופה, והכ"ף בקמץ קטן
טו כא	לְדַרְתֵּיכֶם: הטעמה משנית ברי"ש ע"י מאיילה טעם מאיילה כעין טפחא אך משרת, לא מפסיק
טו כג	וְהִלָּאָה: השווא בלמ"ד נח על אף שקודם לו תנועה גדולה, ראה הערה לעיל יד ב

¹ גם כאשר היא ה"א השאלה, וגם כאשר היא ה"א הידיעה במילה המעט השוא במ"ם תמיד נח ואין געיא בה"א.
² היות והקמץ בא בהברה מוטעמת, הכלל לפיו "שווא הבא אחרי תנועה גדולה, נע" לא חל, כמו במגילת רות א ח: לַכִּנָּה שְׁבִנָּה

³ פרשת שלח: וַיִּאָּרְדּוּ אֲפִימֹן וְרַב־חֲסִיד נִשָּׂא עֹזָן וַפְּשַׁע וְנִקְהָ לֹא יִנָּקֶה פֶּקֶד עֹזָן אֲבוֹת עַל-בָּנִים עַל-שְׁלִשִׁים וְעַל-רִבְעִים: פרשת כי-תשא: נִשָּׂא עֹזָן וַפְּשַׁע וְחִטָּאָה וְנִקְהָ לֹא יִנָּקֶה פֶּקֶד | עֹזָן אֲבוֹת עַל-בָּנִים וְעַל-בָּנֵי בָנִים עַל-שְׁלִשִׁים וְעַל-רִבְעִים:

טו כד נַעֲשֶׂתָהּ: לקוראים ת"ו רפויה כש"ן שמאלית, הש"ן בשוא נח ויש להיזהר מהבלעת אות	
טו כה עַל-שִׁגְגָתָם: גימ"ל ראשונה בשווא נח, על אף הקושי	
טו כח בַּחֲטָאָה: הה"א לא במפיק	
טו לא הַכָּרֶת תִּכְרֶת: פסק בין התיבות, יש לעצור מעט בקריאתן. עֲוֹנָה בָּהּ: במילה הראשונה הה"א ללא מפיק, לכן במילה השנייה הבי"ת רפויה. עם זאת, אין טעם נסוג אחור	
טו לח וְנִתְּנוּ: במדויקים, הטעמה משנית בנו"ן הראשונה במרכא ולא בגעיא	
טז לט וְלֹא-תִתְּוֹרוּ: גרש ללא אזלא (קדמא)	
הפטר של ביהושע ב:	
א יְהוֹשֻׁעַ-בֶּן-נֹון המילים מוקפות יְהוֹשֻׁעַ- לא במונח אלא מוקף. שְׁנַיִם-אֲנָשִׁים: המילים מוקפות שְׁנַיִם- לא בקדמא. וַיֵּלְכוּ: ההטעמה הנכונה היא קדמא ואזלא לא פזר. בֵּית-אִשָּׁה: מוקף, בֵּית- לא במונח	
ב וַיֵּאמֶר: יר"ד בצירי והמ"ם בפתח	
ד וַתֵּאמֶר כֵּן: מונח לגרמיה	
ה אָנָּה: הטעם באל"ף מלעיל לעומת זאת בלשון תחנונים הטעם בנו"ן מלרע והיא דגושה (בכתיב אל"ף ובכתיב ה"א)	
ו הָעֵלְתָם: העמדה קלה בה"א ובמלעיל	
ז הַמַּעֲבָרוֹת: הע"ן בשווא נח והבי"ת אחריה בשווא נע	
ח יִשְׁכְּבוּן: במלרע ⁴	
יא וַיִּמָּס: המ"ם דגושה ומוטעמת	
יב הַשִּׁבְעִי-נָא: העמדה קלה בש"ן, הבי"ת בשווא נע אך ההטעמה בנו"ן (קצת לא נוח לקריאה).	
יד וַיֵּאמְרוּ: טעם נסוג אחור לי"ד והמ"ם בשווא נע	
טז הָהִרָה לָכוּ: דגש חזק בלמ"ד מדין אתי מרחיק. שׁוּב: הש"ן בחולם	
יז נִקְיָם: הקו"ף בחירק חסר והי"ד אחריה אף היא בחירק ומודגשת בדגש חזק. אין לקרוא 'נקיאים' וכן הדבר לאורך כל הפרק. הַשִּׁבְעִתָּנוּ: הע"ן בשווא נח	
יט תִּהְיֶה-בּוֹ: העמדה קלה בת"ו ודגש חזק בבי"ת מדין דחיק	
כב וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: טעם נסוג אחור לי"ד, והש"ן בשוא נע. עַד-שָׁבוּ: הטעם בש"ן, מלעיל לשון שִׁיבָה, הקורא מלרע עובר ללשון שבי ⁵	
ראשון של קרח:	
טז ג כִּי כָל-הָעֵדָה: טעם מהפך בתיבה כִּי בלבד, הכ"ף במילה כָּל רפויה כדין בגדכפ"ת אחרי מילה המסתיימת בהברה פתוחה וטעם מחבר. יש לשים לב במקומות אחרים ⁶	

⁴ יש צירוף דומה בפרשת וירא בראשית יט ד טָרַם יִשְׁכְּבוּ שֵׁם הטעם הוא בכ"ף, אבל כאן מסתיים בנו"ן, ולכן מלרע

⁵ השווה לפרשת שכם בראשית לד כט שָׁבוּ וַיָּבֹאוּ הטעם בבי"ת.

⁶ בקטע "בית יעקב" הנאמר ע"י עדות המזרח והמערב לפני שיר של יום אומרים פסוק ממיכה ד ה: כִּי כָל-הָעַמִּים ושם כָּל בכ"ף דגושה, ויש טועים בזה, גם סידורים.

טז ד תַּתְּנֶשְׂאוּ: שׁ"ן שמאלית בשווא נע, אחרת זה משנה את המשמעות

טז ה וְאֶל-כָּל-עֲדָתוֹ: העמדה קלה באל"ף

טז ז וְתִנּוּ בָהֶן | אֵשׁ: וְתִנּוּ במונח ולא במקף

טז ט הַמַּעֲט: המ"ם רפויה ללא דגש ובשווא נח, כן הדבר גם בהמשך. וכן הוסבר לעיל יג יט

טז יא תִּלְנִי: דגש חזק בלמ"ד, מלשון תלונה ולא לינה, שאז אין דגש והתל"ו קמוצה

לפרשת שלח מובא כאן מאמרו של יצחק הנשקה על שליחת המרגלים ושליחותם.
המאמר מקורו בדפי פרשת השבוע של בר-אילן שלח עח

יצחק הנשקה⁷

ראשי בני ישראל המה – ואלה שמותם

שליחות המרגלים נכשלה כישלון חרוץ. בהנחה שמטרת השליחות הייתה לייעל ולהקל על כיבוש הארץ, ההפך הוא שהתרחש, והכול נדחה בארבעים שנה. השליחות פגעה במטרה שלשמה היא נוצרה, וזאת מעבר לפתם שנרשם בתולדות ישראל: המאיסה בארץ חמדה (תה' קו:כד) שיצרה בכייה לדורות.⁸
א"ה. יתכן שמטרה אחרת הושגה כאן. העם הוכיח שעדיין אין הוא בשל להכנס לארץ-ישראל, יש להצטער על כך. המרגלים הראו שהם אינם בשלים, והעם בקבלו את דבריהם שגם הוא אינו מוכן.

שליחות דומה, לכאורה לאותן מטרות, נעשתה כעבור ארבעים שנה, על ידי יהושע: **וַיִּשְׁלַח יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִן הַשְּׂטִיטִים שְׁנַיִם אַנְשִׁים מִרְגְּלִים חָרָשׁ לֵאמֹר לְכוּ רְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְאֶת יְרִיחוֹ** (יהושע ב, א). כזכור, שליחות זאת נחלה הצלחה: **וַיֹּאמְרוּ אֶל יְהוֹשֻׁעַ כִּי נָתַן יְיָ בְּיָדֵנוּ אֶת כָּל הָאָרֶץ וְגַם נִמְגְּוָה כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ מִפְּנֵינוּ** (יהושע ב, כד). התקבל מודיעין על המצב המורלי הירוד של יושבי הארץ, והמידע הזה עצמו סיפק ביטחון ותקווה להצלחה במלחמת הכיבוש.

מה בין שליחי משה לשליחי יהושע? מהו הגורם לכישלון שליחי משה, גורם שלא התקיים בשליחות יהושע? השאלה מתעצמת לאור דברי אברבנאל (במ' י"ג, ד"ה וידבר ה'), שמרגלי יהושע היו "אנשים רקים ופוחזים".⁹ אם בריקים ופוחזים עסקינו, קשה עוד יותר להבין את הצלחתם מול שליחי משה, שהתורה הגדירה אותם כראשי בני ישראל.

כדי להבין את ההבדל,¹⁰ נבדוק אלו שליחויות נוספות אנו מוצאים במקרא. אומנם מסתבר, שאין מדד אחד שרק על פיו תיקבע הצלחת השליחות, אך עיון בשליחויות השונות המתוארות במקרא עשוי לספק לנו תובנות, גם אם חלקיות. יש שליחויות קטנות שעליהן אין צורך להרחיב את הדיבור. אלו הן שליחויות של העברת מידע או הזמנה, שאין בהן צורך בתכונות מיוחדות. בחוכמה רבה או ברגישות

⁷ יצחק הנשקה, איש מחשבים, פסגות.

⁸ בבלי סוטה לה ע"א ובמקבילות: "אמר רבה אמר רבי יוחנן אותו היום [נערב] תשעה באב היה אמר הקדוש ברוך הוא הן בכו בכיה של חנם ואני אקבע להם בכיה לדורות."

⁹ כשיטתו בפרשת מקץ בר' מב: "כי האומנות הזה (=ריגול – י.ה.) לא ימצא כי אם באנשים רקים ופוחזים. לעומת זאת, במדרש נאמר כי מרגלי יהושע היו פינחס וכלב (במ"ד שלח, מז).

¹⁰ לא מעט מאמרים עוסקים בשאלה זו, אלא שאין כאן אפשרות לדון בהם. גם ב"דף השבועי" נכתבו שני מאמרים העוסקים בשאלת ההבדל בין שתי השליחויות. ראו מאמרו של מרדכי קינר (דף שבועי לפרשת שלח, תשנ"ח, מס' 241), ומאמרו של אלי ספרוני (דף שבועי לפרשת שלח, תשס"ו, מס' 657). שני המאמרים עוסקים בהבדלים טכניים, הקשורים לעניינים צבאיים ולכללי הריגול, אלא שאנו מבקשים להתמקד בפן הערכי של ההבדל.

כדי להצליח.¹¹ הצלחת שליחות כזאת אינה קשורה באישיות השליח ובדרך ביצוע השליחות, ואינה עניין לדיונו. נתמקד בשליחות שבהן יש משקל מכריע לאישיות השליח ולהתנהלותו.

השליחות הגדולה הראשונה שאנו מוצאים היא, כאשר אברהם שולח את עבדו למצוא אישה ליצחק (בר' כ"ד). השליחות הזאת נחלה הצלחה גדולה, שכן יצחק אכן נשא את רבקה לאישה, בעודו נשאר בארץ, כדרישת אברהם. גם לטווח הארוך הצליחה השליחות, שכן נישואין אלו הם הבסיס לבניית עם ישראל. שליחות משמעותית נוספת היא השליחות שעולה יעקב את המלאכים לקראת המפגש הטעון עם עשיו (בר' לב:ד). זאת אינה שליחות טכנית: הם צריכים לפגוש איש מסוכן, מלא שנאה, זעם ומרירות, שבידו לפגוע ביעקב ובמשפחתו. השליחות נועדה לפייס אותו, כדי שלא יפגע ביעקב. יעקב אומנם הדריך אותם, מה לומר ואיך לתזמן את המפגשים, אך עדיין היה הכול תלוי בהם. ובמבחן התוצאה – הם הצליחו.

א"ה. במה הם הצליחו? הם מן הסתם אמרו לעשיו עס לבן גרתי וגו', ושבו ואמרו ליעקב שעשו בא להתקופו. מה ההצלחה? אולי הוא מתכוון לשליחות השנייה עם הדורון.

בהמשך, יעקב שולח את יוסף מחברון לראות את שלום אחיו ואת שלום הצאן (בר' ל"ז). בין אם יעקב מודע ליחסים המתוחים שבין יוסף לאחיו ובין אם לאו, אנחנו יודעים כי על רקע אותם יחסים אין מדובר בשליחות טכנית גרידא. היכולת לראות את שלום אחיו מחייבת הידברות איתם, ולאחר מכן על יוסף לחזור ולדווח. השליחות הזאת נכשלה, כידוע, כישלון חרוץ, הן לטווח הקצר והן לטווח הארוך: יוסף לא חזר לאביו להשיבו על שלום אחיו ושלום הצאן, ומכוח אותה שליחות אומללה ירדו ישראל לגלות מצרים.¹²

א"ה. ברור ששליחות זו היא בתוכנית של ברית בין-הבתרים, גם אם יעקב לא היה מודע לזה. ברמת השליחות, אין ספק שהיא נכשלה, אבל אין להתעלם שזו תוכנית מלמעלה.

שליחות נוספת שבה יש משקל לאישיות השליח, היא השליחות שעולה יואב את האישה החכמה מתקוע אל דוד, כדי לשכנעו להחזיר את אבשלום, למרות שרצה את אמנון (שמואל ב' יד). השליחות הזאת הצליחה: **וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל יוֹאָב הִנֵּה נָא עָשִׂיתִי אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹךְ הָשֵׁב אֶת הַנֶּעֱר אֶת אַבְשָׁלוֹם** (שמואל ב', יד, כא).

ניתן לזהות מכנה משותף אחד, מדד להצלחה או לכישלון, בכל השליחות הללו: כאשר יש לשליח או לשליחים נשם – הם נכשלים. כאשר המקרא אינו מספר לנו מה שמם – הם מצליחים.

נתחיל בפרשתנו. לשליחי משה יש שמות מפורטים, אנשים חשובים אחד אחד: **כָּלֶם אֲנָשִׁים רָאשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הָמָּה וְאַלֶּה שְׁמוֹתֵם** (במדבר יג, ג-ד). לעומתם, לשליחי יהושע אין שמות, עובדה המפתיעה כשלעצמה. סיפור כה ארוך ומפורט, עם הדרמה שבמפגש עם רחב ביריחו, ההתחבאות, ההסכם עימה והבריחה – דרמה גדולה לאין ערוך ממה שעבר על המרגלים של משה, ואין להם שמות! אין ספק שהתורה מלמדת אותנו משהו בעצם העלמת השמות.

גם לעבד אברהם אין שם – הוא נקרא "האישי" או "העבד", ללא שם (רק חז"ל אמרו לנו שזהו אליעזר). וגם עובדה זו מדהימה: סיפור ארוך, מורכב וחשוב, ולגיבור הראשי בסיפור אין שם!

¹¹ כגון שליחי בלק להביא את בלעם (במ' כ"ב); חירה, שליחו של יהודה להחליף את העירבון בגדי העיזים (בר' לח:כ); שליחי אחיזה לבעל זבוב לשאול אם יקום מחוליו (מלכים ב' א), ועוד. המסר פשוט וברור, ואין זה חשוב מיהו השליח, ואיך הוא מבצע את השליחות.

¹² "שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים" (בבלי שבת י"ע"ב).

למלאכים שנשלח יעקב לפייס את עשיו אין שם, אך ליוסף, שנשלח לראות את שלום האחים, יש, כמובן, שם.

א"ה. כבר הוסבר לעיל, המלאכים הראשונים לא הועילו כלום מלבד גילוי העובדה שעשיו בא להתקיף, משלחת הדורון הייתה על ידי עבדיו, ואין כל טעם להזכיר את שמותם. נוסף לזה חז"ל דרשו שהמלאכים הראשונים היו מלאכי מעלה, ויש דרש שגם השניים.

גם לאישה התקועית אין שם. היא נקראת תקועית ונקראת חכמה, ושם אין לה. גם כאן, צריך סיבה טובה להעלים את שמה.

א"ה. למה צריך טעם? המקרא ממצט להביא שמות נשים. מה שם אשת נוח? אם אברהם? מה שמות בנות לוט? מה שם אשתו? מה שם אמו? מה שם אשת יהודה? מכל השבטים ידוע לנו רק אשת יוסף ואשת לוי.

מסתבר שהעלמת השם מבטאת העלמה של האגו. השליח מבטל את עצמו למטרת השליחות, אינו חושב כלל על עצמו ומזוהה לחלוטין עם השליחות.

אם אין לשליח אגו – לשליחות יש סיכוי להצלחה. אך ככל שהשליח מרוכז בעצמו, ככל שה"אני" שלו תופס מקום, כך הוא מחבל בסיכויי השליחות.¹³

לכאורה ניתן לסתור את הכלל הזה בנקל, אם נזכור את השליחות הגדולה מכולן, היא שליחותו של משה להוציא את ישראל ממצרים, לתת להם את התורה ולהביאם לארץ ישראל. אין ספק שמדובר בשליחות, שהרי בפסוקים רבים מפורש כי משה נשלח ע"י הקב"ה,¹⁴ ומבצע השליחות הזאת אינו אנונימי.

התשובה מתבקשת מאלוה: משה רבנו היה שליח בעל שם, אך אצל משה אין צורך להעלים את שמו, שהרי וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מְכַלֵּה אֶת־עַדָּם אֲשֶׁר עָלָיו פְּנֵי הָאֲדָמָה (במדבר יב, ג). "עניו" משמעו שאין לו אגו, הוא אינו עסוק כלל בעצמו, כל כולו ממוקד במטרת השליחות. בשונה מהשליחים האחרים, אין צורך להעלים את שמו של משה כדי לבטא את ביטול ה"אני".

אין כוונתנו לטעון, שעליחות במקרא מצליחה או נכשלת על פי מדד השם בלבד. לא סקרנו כאן את כל השליחויות שבמקרא, ומסתבר שיש מדדים נוספים. אך הדוגמאות כאן נותנות מקום להנחה, שלפרסום השם ולהסתרתו יש משמעות רבה בהקשר זה של הצלחת השליחות.

המדד הזה להצלחת שליחויות חשוב שיובא בחשבון בעת שאנו מחליטים על מינוי שליחי ציבור למיניהם. ככל שלשליח הפוטנציאלי יש אגו גדול יותר, כך יקטן הסיכוי להצלחת שליחותו, ולהפך. וכמובן, עלינו לחשוב בהתאם לכך על השליחות שלנו עצמנו בעולם הזה. ע"כ דברי יצחק הנשקה.

יג ב אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבָתָיו תִּשְׁלָחוּ בִּסְפֵר תּוֹרַת הַטַּעֲמִים שֶׁל יָדִידֵנוּ הַרְבֵּ אֲבֵרָהִם וַיִּסְבְּלוּם נֶרֶץ עַמ' רַעַת.

אפשר לפרש, שלחו כל איש אל [נחלת] מטה אבותיו. בהערה. כבר מצאנו שקיצר הכתוב תבת 'נחלת' בכמה מקומות, כמו: וַיְהִי עָרֵי גִזְרֵלֶם מִמִּטָּה אֲפָרַיִם (יהושע כא, כ ועוד שם) שפירושו, מנחלת מטה אפרים. דהיינו את המקום אשר הוא עתיד לקבל בארץ ישראל, על מנת שיראה כל אחד מהם את חלקו ונחלתו בארץ, או כדי שיעשה חֲזָקָה בנחלתו.

¹³ כך הדבר גם בהלכות שליחות: שלוחו של אדם כמותו, כל עוד מעשיו נאמנים לשליחות, אך ברגע שהוא פועל שלא לטובת השליחות, מעשיו אינם מתייחסים למשלחה, כפי שנאמר במקומות רבים בתלמוד: "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי".

¹⁴ וַעֲתָה לָקַח וְאֶשְׁלַחְךָ אֶל פְּרַעְיָה וְהוֹצֵא אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם (שמות ג, י); שְׁלַח נָא בְּיָד תִּשְׁלַח (שמות ד, יג); לָקַח הָאֵת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַחְו יִי לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (דב' לד, יא); וַיִּשְׁלַח יְיָ אֶת מֹשֶׁה וְאֶת אַהֲרֹן וַיּוֹצִיאוּ אֶת אֲבֵתֵיכֶם מִמִּצְרַיִם (שמואל א' יב, ח), ועוד הרבה.

וכעין זה מצאנו בריקנטי ז"ל: כבר הודעתיד בעניין האבות שהקב"ה החזיקם בארץ על העתיד להעשות בזרעו, גם כאן שלח המרגלים שתהא נוחה ליכבש לישראל, וזה טעם **אִישׁ אֶחָד לָשֹׁבֵט**¹⁵ (דברים א, כג) שכל שבט יזכה בחלקו.... ע"כ. ועל פי זה הפיסוק הוא **אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד / לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ**.

אך הטעמים פיסוקו **אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו / תִּשְׁלָחוּ**. כלומר שלחו איש אחד מכל מטה ומטה.

כָּל נָשִׂיא בָהֶם: אפשר לפרש, כל נשיא יצטרף אל מסע הריגול בארץ-ישראל. ושיעור הפסוק **אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ** [ו] **כָּל נָשִׂיא [יהיה] בָּהֶם**: והפיסוק הוא כל נשיא, בהם. אך אם כן יש כאן סתירה מיניה וביה. מצד אחד מגביל השי"ת שלא ישתתף יותר מאחד לשבט, ומצד שני מצוה השי"ת שכל נשיא יהיה בין המרגלים, משמע יותר מאחד לשבט [שהרי היו עוד הרבה נשיאים וראשי בית-אב?]

מתרצים הטעמים **כָּל / נָשִׂיא בָּהֶם**: וכתב רשב"ם: **כָּל נָשִׂיא בָהֶם** - עיקר פשוטו כך: כל אלה שנים עשר אנשים, תקח מאותם שבישראל שנשא אותם לבם ללכת; שתכוין לשאול את העם מי האיש שירצה ללכת לרגל את הארץ, ומאותם שיאמרו ללכת תקח ותבחר מהם שנים עשר. ולפי שהאנשים גיבורים, שאינם יראים ורך לבב, ראויים ללכת בארץ נכריה וגם להתחזק ולקחת מפרי הארץ. לכך הוצרך להכריז, ולא נקבם הקדוש ברוך הוא בשמות כשם שעשה לנשיאים שמנו את ישראל (במי א, ה-ז) ובנשיאים שהנחילו את ישראל את הארץ ב'אלה מסעי' (במי לד, טז-כט), שאותם היו נקובי שמות.

הטעם שתחת כל מוכיח פירוש: **כָּל** אלה השנים עשר, הגה יהיו (כל אחד) **נָשִׂיא** להתנדב ללכת; כמו **כָּל שֶׁתָּה תַּחַת רַגְלֵי** (תהלים ח, ז)¹⁶.

וראב"ע פירש: **כָּל נָשִׂיא בָהֶם** - כל אחד [מהמרגלים שישלחו] **נָשִׂיא** הוא **בָּהֶם**. בחלק השני 'ביאור הטעם' עמ' תצ מרחיב ידידנו לפרש. תחלה מביא את הרשב"ם כולל

הקטע שהובא בהערה, וחוזר על פירוש ראב"ע. ומסיף שאת משלו ויאמר ובתרגום יונתני ובחזקוני מפרש באופן אחר. **כָּל נָשִׂיא** ישלח **אִישׁ אֶחָד** משבטו, (כלומר המרגלים לא היו נשיאים, אלא מי ששלחו אותם היו נשיאי השבטים). והנה מדברי רשב"ם נראה קצת שפיסוק הטעמים סותר פירוש זה, כי לדבריו - זה שתבת כל עומדת לבדה הוא מפני שהיא קיצור ותמצית של כמה תבות וכמו **כָּל שֶׁתָּה תַּחַת רַגְלֵי** שהוא כאילו כתוב: [את] כל [הבהמות והחיות ועוף השמים] שמת תחת רגליו. אף כאן תבת כל מְכַנֶּסֶת בתוכה כמה תבות. **נָשִׂיא בָהֶם** [אלה שנים עשר האנשים] **נָשִׂיא בָהֶם**. וכיון שהוא מרוחקת במשמעותה מתבת נשיא, לכן היא עומדת לבדה.

אך באמת נראה שאף פירוש היתרגום-יונתני והחזקוני מתאים לפירוש הטעמים. כי אף שלפירושם אין תבת כל אוצרת בתוכה תבות נוספות, אלא היא מחוברת אל המשך המאמר באופן ישיר - בכל זאת פיסוק הטעמים אפשרי, ואנו מוצאים פעמים כך ופעמים כך. לדוגמא **כָּל־הָאֲזָרָח, בְּיִשְׂרָאֵל** (ויקרא כג מב) **כָּל־רֹמֶשׁ, בְּאֶדְמָה** (דברים ד יח) **כָּל־הַנּוֹתָר, בְּבֵיתְךָ** (שמואל א ב לו); ומאידך - **כָּל, הַנְּחִירִים בָּךְ** (ישעיה מא יא) **כָּל, הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי** (שם מג ז) **כָּל, דֶּרֶךְ בָּהּ** (שם נט ח) **כָּל, חֶרֶל בְּדַבְרֵי אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל** (עזרא ט ד).

וביאור הענין הוא שכן המבנה מתאים להיות מפוסק כתוספת דיבור, וכיון שכן, הפיסוק יכול להיות כך או כך. ולמשל בנדון דידן **כָּל, נָשִׂיא [אשר] בָּהֶם**: (פיסוק רגיל), או **כָּל נָשִׂיא,**

¹⁵ א"ה. מקרא זה הוא בפרשת דברים בעניין המרגלים.

¹⁶ א"ה. המחבר הביא רק את סוף דברי הרשב"ם, ואת הקטע הראשון הביא רק בחלק השני של הספר..

[אשר] בָּהֶם: (פיסוק כיתוספת דיבורי). ואם כן יש לכאורה לתמוה על הרשב"ם שהוכיח מן הטעמים לא כן.

ואפשר שהרשב"ם נתכון בעיקר לדחות פירוש אחר והוא: כָּל נָשִׂיא [יצטרף אל המסע בארץ כנען ויהיה נכלל] בְּ[במרגלים ה]הָם: ושיעור הכתוב אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלְחוּ כָּל נָשִׂיא [יהיה] בָּהֶם: פירוש זה ודאי אינו מתאים לטעמים, כי אין אפשרות לפסק כל, נָשִׂיא [יהיה] בָּהֶם. [מלבד מה שיש להקשות במה שהובא בתחילת הדברים].

תן לחכם ויחכם-עוד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45&t=10317&p=272195#p272195>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בגושיאים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכותגים ☺